

Dokazovanie v občianskom súdnom konaní

OSP nedefinuje, čo má byť dokazovaním. Iba ustanovuje najzákladnejšie pravidlá, ako má dokazovanie vyzeráť, a demonštratívne vymenúva a rámcovo upravuje najbežnejšie dôkazné prostriedky, čím ponecháva súdu značnú mieru voľnosti, akým spôsobom zadovážiť fakty (§ 125 OSP).

Každý si myslí, že vie, čo to dokazovanie je a ako sa používa, avšak nejasnosti spočívajúce v tom, čo je predmetom dokazovania, pôsobia zásadne ťažkosti.

Zásadne sa dokazuje **skutok**, teda fakty, ktoré sú podstatné pre rozhodnutia vo veci samej, prostredníctvom dokazovania však súd získava nielen hmotnoprávne poznatky ale aj poznatky procesné (napr. rozhodnutie o vylúčení sudcu, o trovách konania, preskúmvanie existencie dovolacích dôvodov).

Dokazovanie je právom a procesnými zvyklosťami upravený postup súdu a účastníkov, účelom ktorého je získanie poznatkov dôležitých pre meritórne či iné rozhodnutie súdu alebo ďalší procesný postup súdu a účastníkov. Súd môže získať pre rozhodnutie alebo pre svoj ďalší procesný postup podstatné poznatky aj inak, ako dokazovaním, pokiaľ to ustanovuje zákon.

Skutočný stav veci - § 6 OSP a § 125 OSP - do 31.12.1991 (novela OSP zák. č. 519/1991 Zb.), § 120 ods. 1 OSP, § 153 ods. 1 OSP a § 220 ods. 2 OSP – do 30.11.1995 (novela OSP zák. č. 232/1995 Z.z.) – **materiálna (objektívna) pravda = skutkové zistenie, ktoré celkom zodpovedá skutočnosti.**

Skutkový stav veci - od 1.12.1995 – postupné opúšťanie zásady materiálnej pravdy v sporových konaniach a pomalý prechod na zásadu formálnej pravdy (§ 120 OSP zmenený od r. 1991 8x, § 153 5x) – **formálna pravda – nie je definovaná < skutkové zistenia súdu, ku ktorým súd v priebehu konania na základe zákonom stanoveného postupu dospel inak ako cestou dokazovania a o ktorých možno predpokladať, že môžu byť v rozpore s realitou.**

Účelom procesného práva je poskytovať ochranu skutočnému, nie fiktívnemu a možno aj neexistujúcemu subjektívnemu hmotnému právu; materiálnu pravdu nemožno celkom odmietnuť s tým, že sa aj tak nedá zistiť. Je totiž možné sa jej aspoň priblížiť.

Novodobá procesná teória (ale aj prax) vychádza z predpokladu, že súd nezisťuje pravdu za každú cenu. Je vecou strán sporu, aby tvrdili a preukazovali fakty podstatné pre rozhodnutie.

Napriek tomu význam dokazovania ako procesného prostriedku vedúceho k objektívnemu poznaniu nemožno spochybniť.

Predmetom súdneho dokazovania je jednak objektívna realita, jednak objektívne nedefinovateľná hodnota [právne normy vecné (napr. § 7 OZ) a právne normy hodnotové – hodnotu je obtiažné definovať a ešte obtiažnejšie ju poznávať – dokazovať]

Poznávaníu objektívnej pravdy bráni aj koncentrácia konania (*stopstav* dokazovania) – zákonodarcovia a predkladatelia zákonov majú čím ďalej viac za to, že rýchle konanie je dôležitejšie ako pravda.

Požiadavka na zistenie pokiaľ možno úplnej pravdy je najzákladnejším princípom, ktorý sa v súdnom najmä nesporovom konaní uplatňuje. V sporových konaniach už aj dnes sa terba prikloniť k zásade formálnej pravdy. **Ustanovenie § 120 ods. 1 veta tretia má byť skutočne výnimkou, nie pravidlom! Za výsledok sporu zodpovedajú účastníci!**

Bremeno tvrdenia a dôkazné bremeno – spočíva v nevyhnutnosti prijať následok pri jeho nenaplnení.

Právo svedčí bdelym – ide zásadu, ktorá platila už v rímskom práve, podľa ktorej „*vigilantibus iura scripta sunt*“ t.j. „práva patria len bdelym“ (pozorným, ostražitým, opatrným, starostlivým), teda tým, ktorí sa aktívne zaujímajú o ochranu a výkon svojich práv a ktorí svoje procesné oprávnenia uplatňujú včas a s dostatočnou starostlivosťou a predvídavosťou. V slobodnej spoločnosti je totiž predovšetkým vecou nositeľov práv, aby svoje práva bránili a starali sa o ne, inak ich podcenením či zanedbaním môžu strácať svoje práva majetkové, osobné, satisfakčné a pod. To platí obdobne aj o využívaní zákonných procesných ustanovení.

Bremeno tvrdenia sa týka iba skutku, len výnimočne môže zahŕňať právne tvrdenia (ak žalobca vnesie viac právnych požiadaviek).

Neunesenie (nenaplnenie) bremena tvrdenia na strane žalobcu - odmietnutie podania
- zamietnutie žaloby

Neunesenie (nenaplnenie) bremena tvrdenia na strane žalovaného – strata sporu

Bremeno substancovania – účastníci musia svoje podania a prednesy formulovať tak, aby spĺňali požiadavky úplnosti a určitosti

Substancovanie - hodnotenie skutkových prednesov a návrhov strán z hľadiska ich určitosti

Bremeno dôkazu - § 120 ods. 1 OSP, v sporových konaniach je **primárne nevyhnutné uniesť dôkazné bremeno**

Žalobca je povinný tvrdiť a preukazovať skutočnosti, ktoré jeho právo navodzujú a na žalovanom je, aby tvrdil a preukázal okolnosti, ktoré právo žalobcu vylučujú.

Predpoklad, že preukazuje iba žalobca je mylný !

Negatívna dôkazná teória - z pravidla, že každý preukazuje iba svoje vlastné tvrdenia existuje výnimka vychádzajúca z faktu, že po nikom nemožno spravodlivo požadovať, aby preukázal reálnu neexistenciu určitej právnej skutočnosti – je aj na žalovanom, aby preukázal určité skutočnosti > dôkazné bremeno prechádza na protistranu < cieľom prenesenia dôkazného bremena je náprava dôkaznej nespravodlivosti, ktorá vznikla zavineným zmarením dôkazu – treba pritom uplatniť aj princíp proporcionality právo na spravodlivý proces ako aj princíp predvídateľnosti súdneho rozhodnutia.

Informačný deficit – účastník nemôže vlastnými silami prekonať nemožnosť naplnenia bremena tvrdenia či bremena dôkazu

Môže súd pomôcť? > nestrannosť súdu a/ súd by nemal za normálnych okolností stranám sporu uľahčovať ich bremeno tvrdenia a dokazovania

b/ v záujme zachovania rovnosti zbraní súd musí účastníkovi poskytnúť súčinnosť, pokiaľ sa účastník bez vlastnej viny ocitne v skutkovej alebo dôkaznej núdzi a ak nie svojvoľne žiada o pomoc pre prekvenutí informačného deficitu

Princíp rovnosti zbraní – prikazuje súdu, aby sa nevyváženou nevýhodou, v ktorej sa niektorá zo strán sporu ocitla, zaoberal a odstránil ju > civilný proces je nástrojom k nájdení hmotného práva a k zabezpečeniu priechodu spravodlivosti prostredníctvom zistení pravého stavu veci

Kompenzácia informačného deficitu – uloženie dôkaznej povinnosti protistrane

V řízení o určení otcovství podle § 54 odst. 1, 2 ZOR je soud oprávněn uložit žalovanému muži, aby se v souladu s § 127 odst. 3 OSŘ dostavil ke znalci a strpěl odběr vzorků DNA, a to za účelem určení, popř. vyloučení otcovství tohoto muže. Není v rozporu s ústavním pořádkem, vynucuje-li soud splnění této povinnosti na žalovaném muži, který se odmítá vyšetření podrobit, za pomoci pořádkových pokut či předvedení.

(Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07)

Prof. JUDr. Josef Macur, DrSc., Brno*

V civilním soudním řízení sporném má speciální vysvětlovací povinnost strana nezatížená důkazním břemenem, pokud strana, která nese důkazní břemeno, rozhodné skutečnosti objektivně nemůže znát a uvede je pouze rámcově, kdežto druhá strana je s těmito skutečnostmi podrobně seznámena. Vysvětlovací povinnost může mít jen speciální, nikoliv širší, obecný charakter.